

ОНОМАТОЛОШКИ ПРИЛОЗИ
XXVII

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS
CLASSE DE LANGUE ET DE LITTERATURE
COMMISSION POUR L'ONOMASTIQUE

CONTRIBUTIONS
ONOMATOLOGIQUES

XXVII

Présenté à la VIIIème séance de la Classe de langue et de littérature, le 25 décembre 2020,
à la base des rapports d'Aleksandar Loma, membre de l'Académie serbe des sciences et des arts,
de Slobodan Remetić, membre de l'Académie des sciences et des arts de la République Srpska,
et de Jovanka Radić, chercheuse principale à l'Institut de langue serbe

C o m i t é d e r é d a c t i o n

Aleksandar Loma, membre de l'Académie serbe des sciences et des arts, Mato Pižurica, professeur
de l'Université, Jovanka Radić, chercheuse principale à l'Institut de langue serbe de l'Académie
(secrétaire de la rédaction) et Slobodan Remetić, membre de l'Académie des sciences et des arts
de la République Srpska

S o u s l a d i r e c t i o n d e
ALEKSANDAR LOMA

B E L G R A D E
2 0 2 0

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ОДЕЉЕЊЕ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ
ОДБОР ЗА ОНОМАСТИКУ

ОНОМАТОЛОШКИ
ПРИЛОЗИ
XXVII

Примљено на VIII скупу Одељења језика и књижевности, од 25. децембра 2020. године, на основу реферата Александра Лома, редовног члана САНУ, Слободана Реметића, редовног члана АНУРС, и др Јованке Радић, научног саветника у Институту за српски језик САНУ

Уређивачки одбор
Александар Лома, редовни члан САНУ, проф. др Мато Пижурица, др Јованка Радић,
научни саветник у Институту за српски језик САНУ (секретар Уређивачког одбора),
и Слободан Реметић, редовни члан АНУРС

Главни уредник
АЛЕКСАНДАР ЛОМА

БЕОГРАД
2020

Издаје:
Српска академија наука и уметности
Лектор: Мирјана Петровић-Савић
Технички уредник: Мирјана Петровић-Савић
Коректор: Мирјана Петровић-Савић
Тираж: 400 примерака

Компјутерска обрада: Давор Палчић
Штампа:
Штампање завршено 2021.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

801.3

ОНОМАТОЛОШКИ прилози = Contributions onomatologiques / главни уредник Александар Лома. – Књ. 1 (1979–). – Београд : Српска академија наука и уметности, 1979– (Београд : _____). – 24 cm

Годишње

ISSN 0351–9171 = Ономатолошки прилози

COMISS.SR-ID 36130

САДРЖАЈ

Расправе и чланци

АЛЕКСАНДАР ЛОМА: Имена састављача Рударског законика деспота Стефана Лазаревића	1
ALEKSANDAR LOMA: Die Namen der Zusammensteller von Despot Stefan Lazarević Berggesetz	30
ЗВЕЗДАНА ПАВЛОВИЋ: Ономастички записи	31
ZVEZDANA PAVLOVIĆ: Three onomastical remarks	47
ЈОВАНКА РАДИЋ: Из ономастике код Срба у Мађарској	49
JOVANKA RADIĆ: About naming practices of the Serbs in Hungary	57

Монографске студије и грађа

РАДОЈКА ЦИЦМИЛ-РЕМЕТИЋ: Антропонимија Пивске планине	61
РАДОЈКА ЦИЦМИЛ-РЕМЕТИЧ: Антропонимия Пивской горы	126
ЈАКША ДИНИЋ: Топонимија града Књажевца	129
JAKŠA DINIĆ: The toponymy of the town of Knjaževac	174
МИЛОШ БОЛИНОВИЋ: Ономастика четири села код Гламоча	175
MILOŠ BOJINVIĆ: Names from four villages around Glamoč	213
МИРЈАНА ПЕТРОВИЋ-САВИЋ – ВИКТОР САВИЋ: Ономастика једног села у Подгорини (Остружањ)	215
MIRJANA PETROVIĆ-SAVIĆ – VIKTOR SAVIĆ: Proper names from a village in Podgorina	241

Осврти и прикази

Silvo Torkar: <i>Zgodovinska antroponimija in toponimija vzhodne Tolminske</i> , Ljubljana 2020. (А. ЛОМА).	245
Митра Рељић: <i>Српска гробља на Косову и Мейхохији: унишћена сјоменичка и језичка башићина</i> , Нови Сад 2020. (М. ПЕТРОВИЋ-САВИЋ)	251

Индекс аутора	255
-------------------------	-----

РАСПРАВЕ И ЧЛАНЦИ

АЛЕКСАНДАР ЛОМА

ИМЕНА САСТАВЉАЧА РУДАРСКОГ ЗАКОНИКА ДЕСПОТА СТЕФАНА ЛАЗАРЕВИЋА

У овом раду обрађујемо један специфичан узорак старосрпског именослова из краја XIV и почетка XV века. Свој настанак он дугује законодавном прегнућу Стефана Лазаревића, који је на захтев градског „збора“ Новог Брда решио да кодификује рудничко право у својој држави тако што је двадесет четворици „добрих људи од других места која имају руду“ поверио да саставе оно што се у оригиналу назива **Закон'никъ о рудѣ** а у савременој литератури „Закон о рудницима“ или, исправније, „Рударски законик“ (даље: РЗ). У његовој преамбули сви су они поименце наведени. У средњовековној Србији рударски центри били су главни замајак економског развоја а истовремено и зачеци урбанизације, што је њихово становништво, укључујући административно-финансијску елиту из које је Стефан регрутовао своје експерте, чинило шароликом: било је ту немачких рудара — Саса, који још у другој половини тринаестог века беху дошли у Србију да оживе тамошње рударство, рударских предузетника из приморских градова, пре свега Котора и Дубровника, и, наравно, Срба, но не нужно из оног дела земље где се рудник налази, а у погледу вероисповести — православних и католика („Латина“). То намеће претпоставку о хетерогеном саставу деспотовог „експертског тима“ и суочава се на питање у којој се мери та хетерогеност одсликава у именима његових чланова. Та имена биће предмет нашег разматрања, насталог у склопу рада на електронском издању и изради речника РЗ, који се одвија при Етимолошком одсеку Института за српски језик САНУ. Тај пројекат је покренут пре свега због обиља апелативне лексике којом РЗ, са Новобрдским градским законом који му је придодат у ћириличном препису (в. ниже), обogaћује наше познавање старосрпског лексичког фонда, а која, због позног открића овог споменика, досад готово да и није лексикографски обрађена, но и антропомастички исечак из њега, којим се овде бавимо, представља интегрални део пројекта, незанемарив и у многим погледу занимљив. То важи како за његов ономастички, тако

и за просопографски аспект, с тим што се у овај други нећемо моћи упштати подробно, већ само онолико, колико то доприноси именованом сагледавању нашег узорка.¹

Оригинал РЗ није сачуван. Законик је до нас дошао у два преписа, ћириличном и латиничном, и у турском преводу. Ћирилични (скраћено: С), који је објавио Никола Радојчић (1962), датује се другом половином XVI века и приписује са доста вероватноће тадашњем преписивачу Јовану Србину из Кратова. Латинични (скраћено: L) настао је 1638. у Типровцу, рударском месту у северозападној Бугарској, недалеко од данашње српско-бугарске границе, транскрибовањем изгубљеног ћириличног предлошка, заснованог на редакцији РЗ другачијој од оне која лежи у основи очуваног ћириличног преписа; издао га је Сима Ћирковић (2005). Хронолошки на првом месту стоји турски превод из 1494. (скраћено: Т, издање: Beldiceanu 1964: 243–254), сачињен са предлошка ближег латиничној него ћириличној верзији. Он је овде за нас значајан јер такође садржи преамбулу са именима састављача РЗ, те упркос непрецизностима арапске транскрипције пружа помоћ у неким дилемама око читања које проистичу из међусобног неслагања ћириличног и латиничног преписа, укључујући и стварни број именованих личности. Најпре дајемо паралелно одговарајуће сегменте С и L, онако како смо их унели у синоптичку верзију насталу компјутерским уносом обају преписа, уз провере на факсимилима њихових оригинала; како у Радојчићевом издању С нису пренесени акценти, овде смо их ставили према факсимилу на имена која су предмет нашег разматрања.² У преамбули говори у првом лицу Стефан Лазаревић:

пѣидохъ въ свои грады ново бѣдоу и
сѣбѣ се въсвоу градскыи, и поискаше ут
господства ми да имъ оучиню законъ
и оуцахъ цю соу имали за прѣвѣихъ
господъ и светопочившаго ми господина
родителя кнеза лазара и господство ми
се сѣвѣтоува съ властель и заповѣдахъ
да се найдутъ, кдъ чловеке добрѣ, ут
друзѣхъ мѣстехъ коа оудѣ имаю да
имъ оучиню законъ како е и прѣво было
кои соутъ вѣщи и оуцахъ и цю оучине,
да донесоутъ господствоу ми да имъ

prijdoh v' svoy grad Novobr'do i s'bra
se v's s'bor gradskiy i poiskaše od
gospodstva mi da im ucinim zakon o
rupah i o koleh i svæh rupneh rabotah
bto su imali ot pr'vyeh gospod i s(ve)
topoçivbago mi gospodina i kneza Lazara,
roditelja mi. I gospodstvo mi s'vætovbi
vlstel gospodstva mi, rekoħ da najdu 24
çl(o)vke dobræ ot družæh mæsteh koja
rudu imaju, da im ucinju zakon i sudovæ
kako e pr'vo bylo i kako su veŝti o rupah,
i bto uçine da donesu gospodstvu mi da

¹ За тај аспект в. најскорије Ивановић 2015, id. 2017: 27 дд., 107 дд.

² О пројекту подробније у нашем коауторском раду са Жељком Степановићем под насловом „Рударски законик деспота Стефана Лазаревића — модел лексикографске обраде“, предатом за штампу у зборнику скупа „Историјска лексикографија српског језика“ одржаног у Новом Саду 6–7. децембра 2019.

господство ми потврѣди да си и
напоѣд дрѣже. Тако и ѡны наидоше
вышезеченѣне чловѣке, кѣ. Вбина
миликиа. воукашина пѣп(и)новикиа.
ілііѡ тышназевикиа. матѣка хѣ(т)мана.
дминѣка брадчоѣ, хаѣанѣжѣлова брата
лѡбенѣца зѣ(д)ничанина. мѣѣтѣна
смѣрѣдекевикиа радосаба бошнанина.
никѡлѣ никѡчева. радѣча трѣпѣчанина.
ѣанка загоѣчикиа. богдана юг(ѣ). павла
замѣниѣѣ. никѣзоѣ ключевикиа. пѣик(а)
пацикиа. никѡлѣ ѡпѣстоѣ. ѡжма(н)а
цасалина мѣшѣка. милѣдина планианина.
трипоѣна зоѣ(д)ничанина, ѡ драгомилѣ.
радосаба плетикосоѣ, ѡ тѣѣка. радосаба
хлѣпѣна.

Тако ѣчинише выше зеченѣни, кѣ людѣи
повѣлѣнѣемъ господзевѣмъ : .

im potvr'gju i da si napraed dr'xe. I
tako oni naidoše viberečene čl(ove)
ke: Voina Milika, Vuka Pipinovika, i
Iliju Tašnavevika, i Matka Hutmana, i
D'minka, i Bradčju Hanžolova brata,
i Lovraenca Rudničanina, i Radiča
Smr'dekjevika, i Radosava Bošnjana,
i Nikolu Nikočeva. i Radička Tręčanina,
i Rajka Zagorčevika, i Bogdana Jugu,
i Pavla Zamanicu, i Nika Zaplovčevikja,
i Pæika Pacikja, i Nikolu Oputu, i Ožma
Czasalina, i Mešira, i Milada Planjaninja,
i Tripuna Rudničanina, i Dragomila, i
Radosava Plætikosu, i Tirka, i Radosava
Hlapena.

I takoj ućiniše ovy viberečenij ljudie
povaelæniem gospodarevem Zakon o
rupah i sudovæ.

У Белдичануовом преводу на француски, дати одељак турског превода
гласи (Beldiceanu 1964: 246):

Voin Malqo (Voin Milko), Vuq fils de ... (Vukašin Pipinovik), Iliya fils de Tašfar
(Iliya T'šnavevik), Matuq le *hutman* (Matāk le *hutman*), Dminqu le *hutman*
(Dminuk), Bradač Malčol (Bradač), Lovrenč Rudnik (Lovrenc Rudničanin frère
de Haranžul), Martin Esmruk (Martin Smr'dekjevik), Radosav .... . (Radosav
Bošnjanim), Niqola Niqoč (Nikola Nikočev), Khrġfa Trepč (Radič Trepčanin),
Raiqu Zağrač (Raik Zagorčik), Boğdan Yuq (Bogdan Jug), Pavel Emanič (Pavel
Zamanič), Niqo Zaqluč² (Nik Zuključevik)³, Peiko Bačika (Peiko Pacik), Niqola
Oput (Nikola Oput), Ožman Saln (Ožman Casalin Meškr), Malna Plane (Miladin
Planjanin), Pripona Rumnik (Tripun Rudničanin), Drağoil Rumnik (Dragomil),
Radosah Iplkanos (Radosav Pletikos), Trqa (Turko), Radosav Hlapen (Radosav
Hlapen). — 2. Dans l'acte ottoman Niqo et Zaluč [sic!] sont séparés (Bibl. n° 125), p. 38; 3.
Acte serbe Nikza Ključevik, RADOČIĆ (Bibl. n° 125), p. 8.

Белдичану је био у преписци са Радојчићем док су припремали
своја издања, те је у овом сегменту турског превода иза прочитаних
ликова могао навести Радојчићева читања из ћирилског преписа (не
увек тачно). За нас се у овој прилици поставило питање у којој мери
транскрипција личних имена у турском преводу може допринети
разрешавању дилема око њихових ликова у изворнику, особито у
случајевима где се ћирилични и латинични препис размимоилазе.
У немогућности да са својим елементарним познавањем арапског

писма и потпуним недостатком искуства у читању рукописних изво-ра сами дамо тај одговор, обратили смо се, не први пут, колеги др Срђану Катићу из Историјског института, који је, између осталог, један од истакнутих изучавалаца и најбољих познавалаца османског рударства, а он се, као и раније, несебично и пријатељски одазвао и одговорио на сва наша питања и потпитања на основу провере на факсимилу придодатом Белдичануовом издању. За појединачна имена његове опаске биће наведене, уз скраћеницу СК, иза Белдичануових читања, а овде преносимо његов општи суд: ради се о лошем препису преписа који је у врло ограниченој мери употребљив у нашу сврху, а вероватно је био намењен некој рударској канцеларији или рударском надзорништву којима, на крају XV века историјат настанка акта старог готово једно столеће, укључујући списак имена његових састављача, уопште није био битан; осим тога, посао није био поверен добром, већ пре приученом и небрижљивом писару. Упркос томе, проверама се дошло до неких корисних сазнања.

У списку састављача, којих би требало да буде двадесет четири, постоје неке дилеме око сегментације антропомастичких података, тј. њиховог везивања за поједине личности, па у вези са тим и око тачног броја чланова стручног колегија. Овде смо следили закључке које је на основу поређења свих трију верзија извео Сима Ћирковић (2005: 49–50). По *С Брадча* би се везивало са претходним *Дминко*, а *Харанџулов браї* са одмах потом именованим Ловренцом Рудничанином, но Т сведочи да је *Дминко* био, попут претходног *Матка*, означен као *хуїман*, са чим је у складу и формулација у L, где *Маїко хуїман* и *Дминко* значи „хутмани *Матко* и *Дминко*“ — уп. аналоган случај под 20–21, где Т сведочи да *Триїуна Рудничанина* и *Драгомила* треба схватити као „Рудничане *Трипуна* и *Драгомила*“ — док је *Харанџулов браї* у апозицији уз *Брадча*.³ Неизвесно је *Мешкър* иза такође нејасног *Ожман Цасалин*; по С, било би му у апозицији, по L именоване посебне личности (*Мешир*), у Т нема. Био би то поред *Тирка* (23) једини пример за једночлану именску формулу, али пошто је *Тирков* случај ван сумње, а ако бисмо и упитног *Мешкра*/*Мешира* узели засебно добили бисмо 25-орицу, вероватније је да се ради о

³ Овде је место да поменем једну накнадно искрслу дилему, на коју ми је указао колега Катић, написавши ми да је у Т уз *Дминка* мало јасније написано „Хутман“ него уз претходног *Матка*, али да верује да је то у *Дминковом* случају могла бити писарска грешка, јер је *Матко* последњи у првом, а *Дминко* у другом реду. В. ниже под 4. и 5.

трочлавној именској формули *Ожман Цасалин Мешкр* (? — за читање и интерпретацију в. ниже).⁴

Озбиљан језички осврт на имена двадесет четворице састављача РЗ дао је Јозеф Шиц у уводном делу своје монографске студије о старосрпској рударској терминологији (Schütz 2003: 24–29). Његове интерпретације донекле се могу прихватити а однекле су подложне преиспитивању, првенствено стога што је користио само ћирилични препис. Ми смо се овде подухватили да та имена подробно размотримо, најпре тако што ћемо кроз поређење све три верзије РЗ покушати да се приближимо ономе што је писало у оригиналу, како ликовима самих имена тако и антропонимским формулама чији су она део, а онда и да их ставимо у контекст старосрпског именослова. То чинимо указујући — обилато, не и исцрпно — на потврде имена у другим изворима, најпре средњовековним, а онда и онима из потоњег времена. Из средњег века консултовали смо поред старосрпских и изворе писане латинским и италијанским језиком, а из потоњег времена (од друге половине XV до у XVII век), турске и српске. Тако сагледани временски пресеци пре свега су речити за Ново Брдо и његову околину, од списка састављача ЗР, преко тестаента Гостише Братосаљића из 1411. (који би био годину дана старији од списка састављача РЗ, ако га датирамо 1412-ом када га је деспот оверио, али је РЗ свакако био састављен раније, вероватно већ 1390. (в. Ћирковић 2005: 7–11),⁵ затим књигом дужника дубровачког трговца у Новом Брду Михаила Лукаревића, насталом у временском распону од 1432. до 1444. г., за шта ћемо се углавном ослонити на сумаран приказ њене богате антропониције из пера Николе Родића (1985), а за потоње рано турско доба дефтерима-катастарским пописима, на челу са оним за „Вуков вилајет“, тј. „Област Бранковића“ из 1455, у које смо увидели остварили првенствено кроз истраживања Митра Пешикана (1984), као и манастирским поменицима XVI–XVII века, у мери у којој су нам њихови подаци у овом тренутку били доступни,⁶ где је обилно

⁴ Овде стављамо ограду да је иста особа могла бити уписана двапут, за шта пада сумња на Радосава Бошњанина, ако допустимо да је његов имењак Радосав Хлапен такође био „Бошњанин“, од властеоског рода Хлапеновића (в. ниже). То би ослободило место за Мешкра/Мешира као посебну особу, означену једночланом именском формулом као и Тирко.

⁵ Најмање једна од личности именованих у Братосаљићевом тестаменту може се идентификовати са једним од састављача РЗ, в. ниже 8.

⁶ У очекивању синтезе коју припрема др Владимир Поломац.

посведочен именованослов тадашњег православног српског живља; томе се додају српски записи на грчком рукопису са Пиндаровим „Епипикијама“ и Есхиловим трагедијама настали у Новом Брду током XVI века (Радојчић 1962: 11–14), који такође пружају занимљив именованословни узорак.

Поједина имена размотрићемо у склопу именских формула оним редоследом којим су њихови носиоци именовани у РЗ. Сва су посведочена само у акузативу, који регира глагол *најдоше*. Наша реконструкција номинатива у неким случајевима је упитна.

1. **Војин Милић: Ђбина миликѝ.** С = Voina Milika, L = Voin Malqo T, wууn malqw СК.⁷ Именска формула: ЛИ + патронимик.
  - 1.1. ЛИ *Војин* уобичајено и широко распрострањено на старосрпском простору у свим друштвеним слојевима, посведочено од прве половине XIII в.; пореклом апелатив ‘ратник’, у неким случајевима можда хипокористик од *Воју-слав*, *Мили-вој* и сл. (РКС 1: 145 s.v. **воинь**; Грковић 1986: 58, СП 51 око 100 х, Рач. пом. 05 39 х).⁸
  - 1.2. Патронимик *Милић* можда контрахован од *Милијић*. У старије доба може бити од мушког хипокористика *Мил* (од *Мило-слав*, *Драго-мил*,⁹ доцније од женског *Мила* или женског или мушког *Милија*. Шиц узима у обзир поред *Мила* f. и хипокористик *Мило* m. (Schütz 2003: 26), одакле би се очекивало *Миловић*. Уп. **Милиць каточнь** АХ (РКС 2: 63), СП 79 ЛИ 13 х, Рач. пом. 10 х, *Milić* презиме од XVII в. (Statut kast. 201, RJA 6: 671) У књизи дужника коју је у Новом Брду 1432–1440. године водио дубровачки трговац Михаило Лукаревић три најчешћа женска имена забележена код по три особе су *Jelena*, *Mila* и *Miliza* (Rodić 1985: 223). У поменицима: **Мила** f. 15 × СП 78, 9 × Рач. 021, 12 × Трој. 1 508, 4 × Вод. 347, **Милиа** m., f. 56 × СП 79–80, 42 × Рач. 021, m. 20 × Трој.² 7, f. 3 × Трој.¹ 508.
2. **Вук(ашин) Пипиновић: воукашиѝна пѝп(и)новикиѝ.** С = Vuka Pipinovika, L = Vuq fils de ... (име оца нечитко) Т, може се

⁷ Графија у Т одговара оној у С и L само консонантима (за *Милић* очекивало би се *mylyq).

⁸ О степену посведочености у турским пописима тешко је говорити с обзиром на неразликовање вокала *o* и *y* у турској графији (ид., *Вој-* и *Вуј-* (неразлучиво), 174 потврде ... У таквом условном рачунању најчешће је у зетским узорцима, а сигурно је да је основа *Вој-/Вуј-* слабо заступљена у хумским узорцима“ (Пешикан 1984: 123–124/379–380); један „Војин, син Радоње“ пописан је 1455. у селу Веље Поље у Поибарју (id. 41/297; ОБ 8).

⁹ Човека по имену **Миль** бележе друга и трећа Дечанска хрисовуља у селу Требопољу, дан. Тропоја у северној Албанији (Грковић 1986: 124). Око 1406. помиње се Дубровчанин **Миль Рожетикъ** (РКС 3: 55).

читати „Вук син Пипин (руруп)“ СК. Именска формула: ЛИ + патронимик.

- 2.1.1. ЛИ *Вукашин*, старији лик **Вљкашинь**, у оно време већ и са вокализацијом *л* **Вѡкашинь**, **Вѡкашинь** (РКС 1: 136). Код Лукаревића *Vukashin* је посведочено у 16 особа (Rodić 1985: 222). У поменицима: **Вљкашинь** 2 х, **Воукашинь** око 40 × (СП 52), 50 × (Рач. пом. 06), **Вокашинь** 1 × СП 51. „*Вукашин/Влкашин*, 391 потврда (безмало колико и *Вук*), име без уочљиве регионалне оријентације“ (Пешикан 1984: 381).
- 2.1.2. ЛИ *Вук*, старији лик **Вљкь**, у оно време већ и са *л > у* **Воуќь** (РКС 138–139), **Вљкь** (Грковић 1986: 57). Код Лукаревића *Vuok* (Родић 1985: 224). У поменицима: **Вљкь** 1 × СП 51, **Воуќь** 333 × СП 53, веома често Рач. 06, 121 × Трој.² 4–5, где је и најфреквентније, као и у Мор. 43. У раним турским пописима које је обрадио Митар Пешикан, име *Вук/Влк* је са 388 потврда било чешће од својих изведеница и сложеница „најбоље заступљено у Зети без сз. дела, Полимљу и Метохији, такође у панонским узорцима“ (1984: 380).
- 2.2. Патронимик *Пийиновић* у основи најпре има италијански хипокористик *Peppino*, дијал. (јужна Италија) *Pippinu*, од *Filippo* ‘Филип’ или *Giuseppe* ‘Јосиф’, што би указивало на приморца, вероватно католика;¹⁰ томе се нужно не противи чисто српско име носиоца, јер се име **Воуќь**, **Вљкь** са својим изведеницама среће у средњовековном Дубровнику. Помишљати на његово немачко порекло с обзиром на ЛИ *Pippin* које се употребљавало у раном средњем веку код владара каролиншке династије било би анахроно.
3. **Илија Ташнаревић**: **íliǰò тѡшнаревиќа** · С = *i* Пију Таѡнаревика, L = *liya* fils de Таѡфар Т.¹¹ Именска формула: ЛИ + патронимик.
- 3.1. ЛИ *Илија* календарско, по старозаветном пророку, уп. **Илиа** (РКС 1: 406; Грковић 1986: 102), преко 200 × СП 65 уз напомену: Калуђерско, али више световно, често Рач. пом. 013. У рано турско доба је *Илија*, са 39 потврда, било „име сразмерно најбоље засведочено у староцрногорским узорцима, слично и у панонским (што истовремено значи у најмлађима од наших извора), а најслабије по рашким крајевима“ (Пешикан 1984: 388). Овде можда посрбљено од нем. *Elias*, в. 3.2.
- 3.2. Патронимик *Ташнаревић* од назива по занимању *ташнара* < срвнем. *taschnaere ‘кожар који прави торбе’ (Schütz 2003: 26), нвнем. (ау-

¹⁰ Schütz 2003: 26 претпоставља у основи домаћи хипокористик *Пийа* од *Пилиј*, но то извођење не објашњава *-ин-*. ЛИ *Пийо* од *Пилиј* Грковић 1977: 158 има из Херцег-Новог и Бара са околином.

¹¹ Облик у Т — где су систематски одбацивани суфикси код патронимика и етника — потврђује *-а-* у првом слогу, док је *-f-* уместо *-n-* преписивачева омашка, настала малим закривљењем арапског слова (СК).

стр.) *Taschner*; уп. срвнем. *tasche*, мн. *taschen* ‘џеп, врећа’, нвнем. *Tasche*, мн. *Taschen*, одатле *џашна*. Полуглас првог слога у С хиперкоректан, будући да се L и T слажу са *-a-*, или можда одраз нем. *ä* у преглашеној варијанти *Täschner*. Суфикс *-aere* замењен је домаћим *-ap* у истом значењу и истог порекла (< лат. *-arius*), као и у низу других случајева (стсрп. *поуџгаџ* < срвнем. *burgære* (в. ниже).

4. **Матко Хутман: мат’ка хШ(т)мана**· C = i Matka Hutmana, L = Matuq le hutman T, matkw gwyčan / gwnčan СК.¹² Именска формула: ЛИ + звање.

4.1. ЛИ **Матъко** РКС 2: 53 Дубровчани; RJA 6: 531 *Mătko* Mon. croat., НП из ЦГ. У поменицима: Соп. пом. 180, **матка** (асс.) 3 × Рач. 021, Шуд. 181, Деч. 116. Можда посрбљено од *Matthias* ‘Матија’ или *Matthäus* ‘Матеј’, кроз језичку асимилацију у српској средини или при крштењу од стране католичких свештеника под јурисдикцијом Барске надбискупије односно Которске бискупије.

4.2. Срвнем. *huotman* ‘чувар, надзорник’ Schütz 2003: 43. Реч *хуџман* у значењу ‘рудар’ очувала се у Босни (RJA 3: 738), а у Србији је у XIX веку живела још само у склопу рударског предања о „Сребрном цару“, одакле ју је Вук унео у друго издање свога речника, уп. Filipović 2000: 29. У једном турском дефтеру из 1498/9, где се Саси у Новом Брду појављују као већ пословењен елемент, бележе се „Радој хутман“ и „Никола син хутманов“ (Филиповић 1954: 72). У селу Јасеновику близу Новог Брда има стариначки род *Уџманџи* који су по породичном предању били „настојници на цеове“.¹³

5. **Дминко Хутман: дмин’ка** C = i D’minka, L = Dminqu le hutman T, dmyunkw hw...an СК.¹⁴ Именска формула: ЛИ + звање.¹⁵

5.1. ЛИ **Дџминъко** (Грковић 1986: 97, Пом. 62, *Dminak*, *Dmînko* RJA 2: 472–473 (из Mon. croat.)). У поменицима: 1 × Д’мин’ка асс. Пр. 62, 1

¹² „Да не знам да је Матко хутман никада га не бих тако читао. Реч код Матка почиње са *gw-* а код Дминка са *hw-* и завршава се са *-an*. У оба случаја нема дијакритичких тачака па *t* може да се чита и као *n*, *p*, *b*, *y*. Највећи проблем је што се комбинација *t (n, p, b, y)* са *m* и потом елифом пише сасвим другачије, па *m* у тексту иза *t* а испред *a* изгледа као *č/dž/h*.“ Не треба, дакле, сумњати да је овде, као и код следеће личности, посреди непрецизна арапска графика за *Хуџман*.

¹³ Урошевић 1950: 48, уз опаску: „Није се могло сазнати да ли овај род потиче од Саса, који су као рудари радили у новобрдским рудницама, или је пак српског порекла, само са овим немачким презименом, које му је могло доћи по ранијем занимању, по надзорништву над рудницама“.

¹⁴ В. нап. 12.

¹⁵ У С нема иза семиколон те се може везати за следеће **врдачоџ**, у L следи *i Bradcu* а иза *D’minka* се може допунити *Hutmana* које стоји иза претходног *Matka*; T је експлицитан; в. ниже.

× **ДМЕН'ка** асс. Рач. 010. Од лат. *Dominicus* 'Господњи', са развојем *o* > *ъ* и *u* > *ь*, знатно ранијим од XIV в. када се најраније бележи али и од настанка и ширења доминиканског реда Католичке цркве у првој половини XIII в. (Skok 1: 425–426), названог по свом оснивачу Доминику де Гузману. Истозначно је грчко хришћанско име Κυριακός, српски *Киријак*, *Ћурјак*, које је од ранохришћанских времена носио већи број мученика и светаца.¹⁶ Оно се везивало са недељом као „даном Господњим“ (гр. Κυριακή, лат. *Dominica*), одатле и наше *Нед(ј)ељко*. За могућност да је хутман Дминко као и претходно наведени Матко упркос свом славизираном имену био Сасин в. 4.1.

5.2. в. 4.2.

6. Брад(а)ча, Харанжулов брат: бѣдчѣѣ, хаѣан'жѣлова бѣрата С = i Bradčju Hanžolova brata, L = Bradač Malčol T, bradač m/handž/čwl СК (в. ниже). Именска формула: ЛИ (?) + аделфоним (ознака по брату).

6.1. Необична група *-дч-* у оба преписа С и L указивала би да је име од стране записивача схваћено као надимак *Брад-ча* од *брада*, но са творбене тачке гледишта таква изведеница није вероватна. *Брадач* у Т већ звучи реално, као изведеница од *брада*,¹⁷ а писање елифа у другом слогу је у односу на знатно позније С и L lectio difficilior, те можда сведочанство о изворном **бѣд(а)чѣѣ** са натписаним **а** у протографу које је у доцнијим преписима игнорисано. Био би то надимак „Брадоња“ који је прерастао у име, за чије се значење може поредити описно именовање *Miralia con (longa) barba* особе двапут уписане у књизи дужника Михаила Лукаревића (Динић 1957: 39, 56).¹⁸ На почетак ћириличног преписа (друга страница другог листа рукописа) стављена је врло квалитетна минијатура, која приказује двадесет људи како седе по петорица у четири реда. Издавач сасвим основано узима да је то приказ рударског судског колегија именованог у преамбули законика (Радојчић 1962: 19). Особе су насликане индивидуализовано: разликују се по старости, одећи, капама, па и по томе што су неки голобради,

¹⁶ У латинизованом облику *Curiaicus* бележи се током средњег века у далматинским градовима; пре одатле, него од зоонима *курјак* је старосрпско презиме *Курјаковић* (уп. Лома 2003: 125–126).

¹⁷ Изведенице на *-ач*, *-ача* регуларна су поименичења придева на *-аиѣ*, тј. *брадач(а)* се непосредно изводи од *брадаиѣ*.

¹⁸ Шта би било ЛИ *Мираља* нисмо у стању да тачно просудимо. Стерп. *Миѣалина* посведочено је 1405. као име властелина Мркше Жарковића (РКС 2: 72). Могло би бити хипокористик од неког имена са *-мир-*, или антропонимизован фитоним *мираља* 'брекиња, мукиња, *Sorbus agia*', посведочен у Хрватском приморју (RJA 6: 734), али и арбанашког порекла, с обзиром на то да је Мркша владао данашњом јужном Албанијом; за арбанашка имена код Лукаревића уп. ниже.

а други са брадама различитог облика и величине, седим или тамним. Ако допустимо да је посреди реплика минијатуре урађене у изворнику по стварним ликовима састављача, представљених редоследом којим се именују у тексту (без последње четворице), шести одозго, први у другом реду, био би наш Брад(а)ч(а), а он има подужу седу браду. Све то је ипак јако хипотетично,¹⁹ укључујући и горе предложено читање и тумачење имена, тако да, с обзиром на очито неспрско и вероватно немачко име Брадчиног брата Харанжула / Ханжоло (в. ниже 6.2), и овде ваља размотрити могућност другачијих, алоглотских тумачења имена ове личности. Једно је предложио Јозеф Шиц, који претпоставља италијанску множину *le braccia* ‘руке’ (Schütz 2003: 27). Постоји италијанско ЛИ *Braccio* (скраћено од *Fortebraccio* ‘снажних руку’) и одатле презимена *Braccio*, *Bracci*, па и *Braccia*, те би Шицова комбинација била смислена када бисмо са њим полазили од ћириличног преписа у којем се *Брадча* везује са претходним *Дминко*: *Doménico Braccia звучало би довољно вероватно са тачке гледишта италијанског ономастикона. Но како је уз *Дминко* у апозицији изгледа стајало *Хуџман*, а *Брадча* се везује са *Харанжулов* или *Ханжолов браћ*, трагање ваља преусмерити према немачком, из којег се највероватније објашњава име Брадчиног брата (6.2). Итал. *braccia* ‘руке’ позајмљено је у немачки као *Bratze / Pratze* ‘(медвеђа) шапа’, што опет даје семантику примерену надимку (уп. наша презимена *Шайоња*, *Шайић*). Једино је питање колико је тај италијанизам у немачком стар — није посведочен пре XVII в. (Kluge 563) — али распрострањеност речи указује да се можда и доста пре својих првих помена код Немаца почела ширити са југа на север. То је питање које овде можемо само поставити, не и решити, стога име *Брадча* остаје проблематично, а то значи — подложно и другим интерпретацијама осим оних које смо поменули. Грковић 1977: 46 има *Брача* из турског пописа области Бранковића из 1455.²⁰ и тумачи га од *Браћислав*, *Браћомир* итд. Био би то хипокористик *Браћ-ша, семантички компатибилан са појашњењем *браћ Харанжулов / Ханжолов*, али бисмо онда у РЗ очекивали графичку *БРАТЬШОУ или *БРАТШОУ.

¹⁹ Што не значи да не би вредело упоредити ликовне приказе у С са опсервацијама о именима састављача РЗ учињеним у овом раду, али то превазилази нашу компетенцију.

²⁰ ОБ 215, где издавачи у селу Лепина у средњој Ситници читају Белиша, син Браче; непосредно пре њега уписан је Остоја, син Раче! Из истог извора Пешикан са знаком питања даје *Брачић* из села Сливова у горњој Ситници (транскрибује арапски запис као *øḡaxøq*), где је у питању ЛИ а не патронимик, стога најпре *Брајчић, деминутив од посведоченог *Браћџ* (Грковић 1986: 44).

- 6.2.1. Краћи облик у L *Ханжол као да налази поткрепу у исквареној графици у T²¹ и могао би се без већих проблема протумачити као немачко лично име *Hansel*, које је деминутив од *Hans*, хипокористика од *Johannes*.²² Индикативно је да је *Hanzo* једино немачко име које се препознаје у Лукаревићевом списку дужника, укупно три особе и једно посрбљено презиме *Hanzović* (Rodić 1985: 224).
- 6.2.2. Ако се пак предност да дужем облику који се чита у ћириличном препису као палеографски вероватнијем — теже је допустити да је његов преписивач убацио слог *-pa-*, него да га је преписивач L изоставио — постоји одређена сазвучност са срвнем. *hornūzel*, *horneuzel* ‘стршљен’, те би посреди био надимак. Под том претпоставком може се поредити и са нвнем. дијалектизмом *Haaramsel* f., што је сложеница од *Haar* ‘власи’ и *Amsel* ‘птица кос’, у значењима ‘вашка’ (шаљиво) и ‘неуредна коса’, али је из хронолошких и географских разлога такво тумачење боље оставити по страни.²³ И Шиц полази од претпоставке о надимку, тумачећи га као хибридную сраслицу у значењу ‘похабан поплат, ђон’, где би први члан био придев *xārān* који Вук има из Дубровника а други германизам *жуљ* од срвнем. *sol*, нвнем. *Sohle* (Schütz 2003: 27), што је мало уверљиво.
7. **Ловрѣн’ц Рудничанин: л’оврѣн’ца ѣ8(д)нич’нина· С = i Lovrænca Rudničanina, L = Lovrenč Rudnik T.**²⁴
- 7.1. ЛИ **Л’оврѣн’ць** (РКС 2: 18; име свеца и дубровачког фратра, *Lòvrjenac*, *Lòvrjēnca*, Марин Држић РЈА 6: 173) **Л’оврѣнь** 2 × П. СП 73. Пореклом хагионим, лат. *Laurentius*, код православаца Св. Лаврентије (Skok 2: 276–277).
- 7.2. Етник од *Рудник*, о том топониму Лома 2014: 539 д., 544; уп. и Лома 2013: 192. Овде се ради о пословном човеку настањеном у том великом

²¹ СК: „Нема *r* па не може никако бити *Харанжул*. Може се претпоставити да је писар уместо персијског *h* написао *m*, јер фали мала квачица, па би се могло читати *Ханц/чо/ул*“. Напоменимо да у старосрпској предаји *ж* може стајати и за *ц*, тј. африкату [dž].

²² Уп. превод наслова бајке браће Грим *Hansel und Gretel* „Ивица и Марица“. Срвнем. ненаглашени суфикс *-ел* изговарао се [əl], што је могло бити супституирано нашим *-ол* или *-ул*.

²³ Реч је ограничена на област Пфалц у југозападној Немачкој. Извор за њу нам је *Pfälzisches Wörterbuch*, http://woerterbuchnetz.de/PfWB/call_wbgui_py_from_form?sigle=PfWB&lemid=PH00010&hitlist=&patternlist=&mode=Vernetzung. Ако се ипак допусти да је она постојала у говору сашких рудара на тлу средњовековне Србији, могло би се даље нагађати да је надимак настао шаљивим извртањем немачког етника *Amselfelder* ‘Косовац, становник Косова поља’, нем. *Amselfeld*, којим је његов носилац, у том случају вероватно Новобрђанин или Трепчанин, био изворно означаван.

²⁴ СК: „Због лошег преписа измешана су слова *l* и *d*, па бих читао *Лудорица/Ледорица* или најбоље *Иоворица Рудник*, али може се читати и *Ловренич*“.

рударском центру, пореклом највероватније Дубровчанину или Которанину.

8. **Мартин Смордејевич:** *мáс'тiна смрѣдекјевикá* С = i Radiča Smr'dekjevika, L = Martin Esmruk T; smrdq = Смордећ СК. У L. је очито посреди грешка уместо *Марѿин* како се чита у С и Т, јер се Martin *Smergeuich*, вероватно иста особа, помиње и у тестаменту Гостише Братосаљића, састављеном у Новом Брду, као један од његових дужника (Динић 1957: 29; Ивановић 2017: 31, 108, са лит.).²⁵
- 8.1. ЛИ **Мáс'тинь** (РКС 2: 51; Грковић 1986: 118; *Màrtin* RJA 6: 488) оу **Новом Брѣдѣ**, *кѣки Мáс'тина Брѣле* 1395. (Младеновић 2007: 295). У поменицима: **Мáс'тинь** 11 × СП 77, 3 × Рач. 021, 3 × Лип., 1 × Трој.² 10. У раним турским пописима: „*Марѿин*, само 13 потврда, од њих 6 у Ст. Црној Гори“ (Пешикан 1984: 390).
- 8.2. Патронимик од *Смордећ-ац. Вук има придев *смрѣдѣћ* ‘смрдљив’ из Дубровника, на шта указује Schütz 2003: 26. Уп. код Марина Држића *смрдећица* погрдан назив за жену.
9. **Радосав Бошњанин:** *радосава бошнiанина* С = i Radosava Bošnjaniina, L = Radosav .... Т, „*Бошканин*, али ако је ово *Бошњанин* онда може и Илија да буде ташнар“ СК.
- 9.1. ЛИ **Радославь** (и **Радосавь** РКС 3: 13–14; Грковић 1986: 158). Најфреквентније словенско име код Лукаревића, забележено код 61 особе, увек у облику без *-л-*: *Radossau, Radosau, Radoxau* (Rodić 1985: 222, уп. 224 где напомиње да је и код других имена на *-слав* доследно спроведено *-сав*). У поменицима: **Радосавь** скоро 100 × СП 94 (**Радославь** 9 х, једном **Радосалиа**), **радосава** асс. 57 ×, **радослава** 1 × Рач. пом. 028. „*Радос(л)ав*, са 1327 потврда (прибројена су и читања ‘Радислав’, ‘Радсав’ и сл.), представља челно име по учесталости. За разлику од *Радич* и *Радоња*, ово име већ у ДХ спада у најчешћа имена, а у даљем периоду само је још повећало удео, без икакве уочљиве регионализације“ (Пешикан 1984: 396).
- 9.2. **Бошњанинъ** етник од *Босна* (РКС 1: 68), где је главни рудник у склопу српске деспотовине била Сребреница.

²⁵ Недостатак протетског елифа пред почетном консонантском групом и вокализације *ур* у првом слогу не чине велики проблем, док изостанак *у* пред завршним *q* указује да се не ради о патронимику на *-ић* него на предаји основе *Смордећ-* посведочене у С и L, без патронимичког суфикса (у складу са принципом примењеним у Т, в. горе нап. 11). Читање *Смрдић* је такође могуће, али мало вероватно, с обзиром на то да се *-ић* по правилу предаје са *у* испред *q* (СК). *Smergeuich* у Братосаљевићевом тестаменту било би онда хапологија место *Smergecheuich, ако се ради о истој особи, што је доста вероватно.

- 10. Никола Никочев: николѠ никѠчевѠ.** С = i Nikolu Nikočeva. L = Niqola Niqoç T, СК. Именска формула: ЛИ + патронимик.
- 10.1. ЛИ **Никола** (РКС 2: 160–161; Грковић 1986: 135). *Nichola* је са 42 носоца најфреквентније хришћанско име међу Лукаревићевим дужницима (Rodić 1985: 223). У поменицима: око 550 × СП 85, често (Рач. пом. 024), „*Ник-* и без спорног *Нико* [в. доле 15.1, А.Л.] остаје најчешћа несловенска основа, са 1003 потврде ... Највише од тога пада на име *Никола*, 909 потврда“ (Пешикан 1984: 392).
- 10.2. Патронимик од ЛИ **Никочъ** забележеног, у акузативу **Никоча**, у Пећком поменику (СП 86) и у наше време у Кучима (*Никоч*, Дучић 1931: 151), пре него ли од деминутива *Николче*, тако Schütz 2003: 26, уп. Грковић 1977: 147.
- 11. Радич(ко) Трѣпчанин: ѣдичѠ трѣпѠчѠнина** С = i Radička Træpçanina, L = Khrǣfa Trerç T, „Трепча је у реду, h-r-ç-k-a не даје никакво име, а Радич никако, написано је са дијакритичким тачкама на *h-*, *č/dž* и *k*“ (СК). Именска формула: ЛИ + етник.
- 11.1.1. ЛИ **Радичъ** (Грковић 1986: 156). Међу Лукаревићим дужницима било их је 34 по имену *Radiz* или *Radich* (Родић 1985: 222). У поменицима: преко 100 × СП 93, често Рач. пом. 027–028. „*Радич*, име једва засведочено у ДХ (тако да није ни ушло у теор. узорак),²⁶ а у нашим изворима на другом месту (одмах иза *Радослав*); 1034 потврде. Посвуда врло распрострањено сем у македонском суседству (Сир и донекле Пз) и од спољних узорака Тет, Ско и Свр, за разлику од панонских узорака ... Хумски узорци издвајају се више по контрасту са високим зетским показатељима него по сниженој учесталости у оквиру опште слике. Име Радич је једно од најилустративнијих сведочанстава заједничких ономастичких процеса поткрај средњег века широм нашег простора“ (Пешикан 1984: 396).
- 11.1.2. Име *Радичко* које се чита у L (а изгледа да је *-čk-* писало и у исквареном предлошку T) знатно је ређе, тако да тај препис даје lectio difficilior. Године 1455. један „Радичко, сиромах“ пописан је у селу Штитарици, десетак километара ји. од Трепче (ОБ 25). Име **Радичько**, у акузативу **Радичька**, **Радичка**, убележено је 4 пута у Пећком поменику (СП 93). Некада се употребљавало у Зајечару и околини (Грковић 1977: 165).
- 11.2. Етник од *Трѣпча*, о том топониму в. Лома 2013: 215 д.

²⁶ Ова констатација тачна је што се тиче великих манастирских повеља, али треба имати у виду велику посведоченост имена *Радич* међу властелом; РКС 3: 9 под **ѣдичъ** наводи 24 носоца, од тога 11 из Хума, 7 из Босне и по два из Србије, Зете и Дубровника. Најранији је Радич Бранковић, који је од 1352. управљао Браничевом.

- 12. Рајко Загорч(ев)ић: раика загорчикѝ.** С = Rajka Zagorčevića, L = Raiqu Zağraç T, Zagraç SK. Именска формула: ЛИ + патронимик.
- 12.1. ЛИ **Раико** (РКС 3: 30–31; Грковић 1986: 162–163), око 60 × СП 95, 232 × Рач. пом. 029. „*Raj-*, 276 потврда, од чега 114 пада на име *Рајко*“ (Пешикан 1984: 398).
- 12.2. Патронимик *Загорч(ев)ић* изведен је од стсрп. ЛИ *Загорџи*; Никола, житељ села Светља у средњем Лабу означен је у турском попису из 1455. као „син Загорца“ (ОБ 53), иза чега вероватно стоји српски лик *Загорч(ев)ић*. ЛИ **Загорџиц** посведочено је у Соп. пом. 179 и у натпису са стећка из Подубовца код Билеће (**Загорџиц Ђаќковић**, ЗН 4857°). Данас постоји презиме *Зáгорац* РСА 5: 636. Облик *Загорчевић* је у деривационом погледу једнозначан, док би се *Загорчић* могао схватити и као метронимик од женског имена *Зáгџорка* (Вук; Грковић 1977: 254), у поменицима **Загорџка** 8 × СП 63, 1x Рач. пом. 012. Турски препис предаје *Загорац*, апстраховано из патронимика, са извршеним прелазом *-џ > -ац*.
- 13. Богдан Југа: богдана југ(џ).** С = i Bogdana Jugu, L = Boğdan Yuq T, Југа СК (чита се завршно *-а*). Именска формула: ЛИ + ?. Иста личност вероватно се помиње почетком 1435. у одлуци дубровачког Малог већа као један од четрнаесторице оптужених у спору везаном за Сребреницу (Ивановић 2017: 108).²⁷
- 13.1. ЛИ **Богџдань** (РКС 1: 61; Грковић 1986: 32). Четрдесет три особе по имену *Bogdan* уписане су у Лукаревићевој књизи дужника (Rodić 1985: 222). У поменицима: око 100 × СП 45, често Рач. пом. 02, „709 потврда, једно од најчешћих имена, али у Зети, Хуму и Полимљу слабије заступљено“ (Пешикан 1984: 377).
- 13.2. *Југа* по свему судећи властеоско презиме. Један **Југа приложи ѝ Гљвочици село Гоџино и село Сед'лаџи** 1395. повеља кнегиње Милице и њених синова светогорском Пантелејмону (RJA 4: 675; Младеновић

²⁷ Много је расправљано питање могуће везе овога Богдана Југе са косовским јунаком *сѝтарим Југ-Богданом*. Најскорије смо му се вратили у раду предатом за штампу у зборнику *Индија и српска култура*. Овде само укратко: турски историчар Нешрија (59), приповедајући о вечери коју је Лазар приредио својим велможама уочи боја на Косову, помиње једнога по имену *Југа: Yugā adlu bir kâfir varidi* „Био тада један неверник по имену Југа“ (уп. Олесницки 1935: 82). Да би то био наш Богдан Југа не смета само друштвени положај: косовски Југа био је заповедник одреда од девет хиљада војника, овај наш — пословни човек, него и хронологија; и ако допустимо да је *сѝтари* Југ-Богдан, противно епском предању, преживео битку 1389, могао је још учествовати у састављању РЗ, особито ако са Ћирковићем узмемо да се оно десило још 1390, али да је 45 година касније био активан као предузетник у Сребреници сасвим је невероватно. Стога је разумно узети да су Југа Богдан из РЗ (како год његово састављање датирали), и Братосаљићевог тестаментa иста личност, а ако се неки Југ(а) Богдан борио на Косову, био је друга особа, вероватно из исте породице, можда дед нашег Богдана Југе.

2007: 296), од двају села данас постоји *Горина* код Лесковца (Пурковић 1940: 80, Младеновић 2007: 311). *Војин Југа* био је један од сведока споразуму који је Ђурађ Бранковић 1423. склопио са Млечанима код Св. Срђа. У једном дубровачком тестаменту из 1458. помиње се Даница, удова *Бона Југе* из Ратца код Бара (Ивановић 2017: 108).²⁸ Савремено (?) презиме *Југа* РСА 8: 172 има из Именика Матице српске (Нови Сад 1946), Одатле презиме *Југин* (РСА *ib.*). Уп. и **Южинь**. Пр. л. 44: Помени, господи, раба своего Радоту, брата Южина, уз Новаковићев коментар: „Може бити још да је *adj. poss.* од **Юга** или **Южа**“ (СП 119). Један житељ села Бариљева у доњем Лабу уписан је 1455. као „Радоња, син Југа“ (ОБ 83), иза чега може стајати патронимик *Југовић*, *Јужин* или можда просто презиме *Југа*. Украјинско лично име *Юга* посведочено је од краја XIV в.: *вѣра жупана Юги Жюркевича*, давало се у XV в. у Закарпатју и Трансилванији. Код Пољака, од XIV в. среће се ЛИ *Jugo: Nicolaus et Jugo fratres germani* 1398. (Чучка 2011: 369). Презиме *Juga* има код Пољака, *Juha* код Чеха, *Iuga* код Румуна. Пореклом вероватно надимак, варијанта речи *југ* каква је, додуше, забележена само у украјинском *юга* ‘јужни, топао, сув ветар; летња спарина’ (ЕССЯ 8: 192). Мање вероватно у вези са *уго* ‘јарам’, уп. ипак пољ. *jugo* у том значењу.

- 14. Павъл Заманица: павла замáницѠ** · С = i Pavla Zamanicu, L = Pavel Emanič T; испуштено је з- па пише *Pawl Amanica* СК. Именска формула: ЛИ + апелатив у својству надимка.
- 14.1. ЛИ **Павль (Павьль, Павло** итд. РКС 2: 266–267), **Павьль** (Грковић 1986: 141), **Павло** пом. 2 х, Павль (Павал) преко 200 х, асс. Павла, Павља, Пав’ла, Павла СП 88, много пута Рач. пом. 025 s.v. *Павле*, увек асс. И овде смо у дилеми како реконструисати на основи акузатива номинатив, који је у оно време и на оном терену могао имати и млађи гласовни лик, са вокализацијом завршног *-л*: *Павао* (тако редовно код Лукаревића, Rodić 1985: 224), *Пава*, или можда савремени *Павле*, пореклом вокатив. За ране турске пописе Пешикан примећује (1984: 393): „*Пав-* (*Павле* или сл., *Пава*, ретко други ликови), 84 потврде, највише

²⁸ ЛИ *Бон* је типично албанско: *Gjon* ‘Јован’, али се давало и у мешаним српско-арбанашким срединама, уп. чисто српско име Ђонове жене и данашње презиме *Ђоновић* у Црмници. У ДХ забележено је осим средина са претежно албанским и у онима са претежно словенским именословом, нпр. *гонь а сынъ моу радославъ и богославъ*, Грмочел II 16, *драж’ко а брат моу фанко и гонь а ѿць имь радинь* Требопоље II 28, *толоје а сынъ моу милославъ и браенъ а брат моу гонь а сынъ моу радованъ — дововои а сынъ моу браимиль и гонь а брат моу драико а сынъ моу милоје* Буњане II 34, патронимик *брата гоновикъ* Зерзево II 57 (уп. Грковић 1986: 65). Треба поменути да у албанском језику постоји славизам *jug* са варијантом *jugë*, у одређеном виду *juga* ‘југ’.

- у зетским и западнијим хумским узорцима, а добро је заступљено и у македонским и нарочито панонским узорцима“.
- 14.2. Стрп. **заманица** ‘бесплатно обављање пољских радова феудалном господару, општа мобилизација у случају ратне опасности’ (уп. РКС 1: 359–360). Очито надимак.
15. **Нико Закључевић**: ник^азоу^к кључевики. С = i Nika Zaplovčevikja, L = Niqo Zaqluč T, Zaklwç СК. Именска формула: ЛИ + патронимик.
- 15.1. *Нико*, хипокористик од *Никола*; номинатив је посведочен у Т, акузатив у L, облик у С је очито искварен. ЛИ **Нико** забележено је око 1300. у околини Скопља (ЗСПП 333), један „Нико, сиромах“ 1455. у селу Белинце (ОБ 122). У поменицима **Нико** 3 × Пећ., 1 × Кр., асс. Никаа, Никаа, Нька (СП 85), 5 × Рач. пом. 024, 1 × Тр.² 10. У раним турским пописима не идентификује се једнозначно: „*Ненко, Нико, Пејко*. Без дијакритика се писање изједначава ... па је само укупна статистика поуздана, а расподела између три имена зависи од опредељења у транскрипцији ... Заједно ова имена имају 300 потврда, најгушће у Алтину, на југу Метохије и на југу области Бранковића“ (Пешикан 1984: 391–392). Schütz 2003: 26 на основу С реконструираше *Ник(и)ца*.
- 15.2. Патронимик, облик неизвестан. Шиц I.с. пореди *кључевје* ‘свежањ кључева’, што тешко да води даље. Лично име *Закључ, ако је икад постојало, замисливо је као израз жеље да се тим сином „закључа“, тј. оконча рађање у породици, што је једно од објашњења за мотивацију имена типа *Стјаниша* (Грковић 1977: 185–186). *Зайловчевић* је без паралела и вероватно искварено, као што је то и ник^азоу^к у С. Као највероватнија за протограф може се претпоставити графија ***Ника Заклоуचेвики**, под претпоставком да је у L р уместо првобитног к а оу предаја лажног дифтонга оу.
16. **Пејко Пацић**: пейк(а) пацикиа. С = i Pæika Pacikja, L = Peiko Ваџика Т, *Бачка*, могло би се читати и *Бачина* СК.²⁹ Именска формула: ЛИ + патронимик.
- 16.1. ЛИ **Пеико**, у поменицима 4 × Пећ, 2 × Вод., 2 × Лип., асс. Пеика СП 89; један **Пеикw** из села Црколеза уписан је 1770. у Девичком катастигу (Елезовић). Преко умекшног (хипокористичног) *Пећко од *Петар* као *Влајко* од *Влаћко-, хипокористика од *Влади-слав/мир*. Гласовни развој као у *мајка* < *маћка, *војка* < *воћка*.
- 16.2. Патронимик, највероватније посрбљено нем. презиме *Patz, Patze*, које се изводи из ствнем. ЛИ *Razzo* или хипокористика од *Paul* ‘Павле, *Pe-*

²⁹ У Т као да је транскрибован српски генитив/акузатив уместо да буде као у другим случајевима конвертован у номинатив (*расуq).

ter ‘Петар’. Schütz 2003: 26 претпоставља у основи ЛИ *Пацо* или именицу *īaцо од глагола *īaциити* ‘пољубити’. Може бити и домаће *Паца*, али је оно позно и слабо посведочено; Грковић 1977: 155 има за то име једну савремену потврду из Чумића и податак из Зајечара и Ниша да се некад и тамо давало, а тумачи га као хипокористик од *Панїтелија*, *Паун* итд. Уп. и стерп. **Пацоуџикъ** АХ (РКС 2: 281; Грковић 1986: 142).

17. Никола Опута: никѡлѢ ѡпѢтоуѣ. С = *i* Nikolu Oputu, L = *Niqola Oput T*, може се читати и *Микула* СК. Именска формула: ЛИ + апелатив у својству надимка.

17.1. в. 10.1, за варијанту *Микула* Лома 2019: 61–62.

17.2. Надимак од апелатива *оїуїа* ‘кожно ремење од којег се праве опанци’, вероватно наденут некоме ко је носио такву обућу. Слично Schütz 2003: 26–27.

18. Ожман Цасалин Мешкър (?): ѡџма(н)а цасалина мешкѣ Суг, = *i* *Ožma Czasalina*, *i* *Mešira*, L = *Ožman Saln T*, почетно *ѣа-* не чита се, само *salyn*; преписивачком грешком отпао први слог? СК. Именска формула: ЛИ + ? (патронимик, етник ...)

18.1. Најпре од срвнем. *ūzman* ‘Ausmann, Mann von außerhalb, Auswärtiger, Fremder’. По Шицу (Schütz 2003: 28) од срвнем. *hūsman* ‘домаћин, нвнем. *Hausmann*’, за шта се позива на *Цасалин*, али не само фонетика (очекивали бисмо *Хожман, као *Хуїман*), него и семантика говоре у прилог нашег тумачења, в. 18.2.

18.2. Наоко итал. *casalino*, средњовековни назив за становника сеоског насеља (*casale*), не-грађанина, што би се слагало са горе предложеним тумачењем првог члана именске формуле *Ожман* и пружало објашњење за њену изузетну трочлану структуру, тако што би њен први и други део били синоними алтернативно употребљавани у различитим језицима, немачком и италијанском (далматороманском?), док је за Србе особа вероватно била препознатљива под оба имена (надимка, презимена). То би значило да личност о којој је реч није имала правни статус грађанина; у Новобрдском градском закону разликује се **гѡгѡнињѣ** (било које вере) од **жѡупѡлиниѡа**, што је опозиција која би одговарала оној између ствнем. *burgære*³⁰ и *ūzman*, односно између итал. *borghesano* и *casalino*. Проблематично је почетно *Ц-* у ћириличном, *Cz* (= *Ч*) у латиничном препису, јер палатализација групе *са-* није својствена ни италијанском ни далматороманском (где у њој *a* прелази у *e*, али *k* остаје веларно, далм.-ром. *kesa* < лат. *casa* ‘кућа’). Можда се треба сложити са Шицом (Schütz 2003: 29) да је пос-

³⁰ Одатле стерп. германизам *йургар*, РКС 2: 511 s.v. **поуѣрѡѣ** [sic!] са примером из Пуцић 2: 31 **гѡиславѣ кѣѣалиѣ кнеза лазѡра и пѣѣрѡѣѡѣ** [треба: **пѣѣрѡѣѡѣ**] **новѡбрѡдѡѣѣѣѣ** (1388).

реди најпре погрешно читање латинског предлошка са *C-* у гласовној вредности [k]. У *T salyn* биће омашка преписивача, јер ако бисмо допустили првобитно **Салина* нити добивамо неки нормалан лик, било ономастички или апелативни, нити смо у стању да објаснимо накнадно уметање *Ца-* у *C* односно *Cza-* у *L*.

- 18.3. Оба лика, **меш^кџа** у *C* и **Меџа** у *L* чине се искварени од нечега што је у заједничком предлошку могло бити ***меџ(и)џа**, под претпоставком да је лигатура **џ** = **шт** у преписивању замењена са **ш**. Притом се варијанта са **-и-** намеће из палеографских разлога, због *i* у *L* којему у *C* одговара слово **к** слично са ***и**, док је читање ***меџ^кџа** језички вероватније, с обзиром на стерп. **мештџ** *magister* РКС 2: 61, уп. и *Meštar m. prezime* забиљежено под крај XV вијека. Mon. croat. 269 (RJA 6: 617), а *мешџир* нигде није посведочено (уп. ипак ЛИ **Меџеџ**, Грковић 1986: 120). Већ Ћирковић поставља питање да ли је у питању лично име или погрешно схваћено *мешџира* (2005: 49). Schütz 2003: 28 претпоставља ***тѣѣк-арь** ‘гајдаш’; семантичка веза са ***тѣхъ** пре би се могла успоставити преко рада са ковачким меховима, али из посведочених ликована јасно је да посредни не може бити изведеница на *-арь*.

- 19. Милад(ин) Плањанин: мила́дина плањанина**. *C* = *i* *Milada Planjaninja*, *L* = *Malna Plane T*, могло би се читати *Малеџа Плана* СК. Именска формула: ЛИ + етник.

19.1.1. **Миладинь** је обилно посведочено од старосрпског доба (РКС 2: 62; Грковић 1986: 120, 11 × СП 79, 5 × Рач. пом. 021), „*Миладин*, 56 потврда, највише у области Бранковића (са ТКл)“ (Пешикан 1984: 390).

19.1.2. ЛИ **Миладъ** двапут је забележено у Дечанским хрисовуљама, где је реч о истој особи. Грковић l.c. пореди презиме *Миладић* и топоним *Миладићи*.³¹ Деривациони однос двају имена није јасан, будући да је по неким тумачењима *-адин* у *Мил-адин* суфикс грчког порекла, апстрахован из *Косџадин* < *Κωνσταντῖνος*. Могућа се, међутим, чини домаћа деривација, типа *чељад* : *чељадин*. Читање *Malna* у турском преводу пре говори за облик са *-ин-* из *C* него за онај краћи из *L*. У првом слогу *-а-* (елиф) уместо *-у-* је као у 1. *malqw* уместо **mylyq*.

19.2. Етник од *Плана*, о том топониму уп. Лома 2013: 171.

- 20. Трипун Рудничанин: тѣпоѣна џоѣ(а)ничанина**, *C* = *i* *Triputa Rudničanina*, *L* = *Priona Rumnik T*, „Трифша Рудник“ СК. Именска формула: ЛИ + етник.

20.1. Трипун Рудничанин био је највероватније Которанин, јер је Св. Трифун од раног средњег века заштитник Котора, коме је посвећена тамошња

³¹ По Грковић 1977: 131, име *Милад* раније се давало у неким деловима Босне (горњи ток Усоре, околина Рогатице).

катедра; уп. горе Ловрѣнца Рудничанина (7). Управо је которски бискуп 1346. полагао право на католичке цркве Св. Трифуна (St. Trifonis) у Брвенику на Ибру и месту Gergoniste, што се поправља у Ter-gouiste = Трговиште.³² Облик имена са -*ū*- је карактеристичан за запад старосрпског језичког простора, где је рано преузет од грчког Τρίφων латинским посредством (φ > лат. *ph* > *ū* као у Στέφανος > *Stephanus* > стрп. **Стѣпанъ**). Треба ипак рећи да је у том свом старијем облику име било познато и у источним деловима средњовековне Србије: више људи у дечанском властелинству звало се **Трипоуѣнь** (Грковић 1986: 182) а један Божидар, син Трипуна пописан је 1455. у селу Мокроману (Мокрмаљу) у Дреници (ОБ 44). У доцније време, српска православна црква је, као у случају *Сѣеван*, *Сѣефан* уместо *Сѣѣ(j)еѣан*, *Шѣеѣан*, наметала облик овог календарског имена млађи код нас и заснован на средњегрчком изговору φ > срп. *ф* > *в*, па тако у поменицима налазимо само **Тривоуѣнь** П. 1 п. Асс. Тривуна, **Трифоуѣнь** 11 × СП 109, 9 × Рач. пом. 034, **Трифонъ** 5 × СП 108, 1 × Рач. пом. 034 (СП 108). Уп. Лома 2013: 217–218. У Т може се иза *Три-* читати *ф* (СК), али с обзиром на карактеристичне преписивачеве грешке у писању појединих арапских слова то не даје основ претпоставци да је у протографу могло писати ***трифоуѣна**.

20.2. в. 7.2.

21. Драгомил Рудничанин: ѣ драгомила. С = *i* Dragomila, L = Dragōil Rumnik T, Драгојле СК. Именска формула: ЛИ + етник.

21.1. Стрп. ЛИ **Драгомиль** добро је посведочено на подручју Дечанског властелинства, једном и патронимик **Драгомиликиъ** (РКС 1: 301; Грковић 1986: 88, уп. *Dràgomio* RJA 2: 752), док топонимија сведочи о његовом некадашњем присуству у западнијим деловима старосрпског језичког простора (*Драгомиље* код Вишеграда, *Драгомилићи* код Фоче). Од тројице састављача РЗ означених као Рудничани, прва двојица носе календарска имена која указују на католике из Приморја в. (7, 20), док је *Драгомил* могао бити православни Србин. Облик у Т сам по себи је реалан (уп. Грковић 1986: 87 s.v. **драгоило**, Лома 2013: 79 s.v. *Драгојло*), али с обзиром на друге преписивачеве омашке, при сагласности између С и L, ваља узети да је тамо напросто изостављено [m].

21.2. в. 7.2.

22. Радосав Плетикоса: радосава плетикосоу, С = *i* Radosava Plætikosu, L = Radosah Irlkanos T, лоше преписано: „Радосан Иплеми-

³² Јегеџек 1879: 48. Питање је да ли се ради о Трговишту код Новог Пазара, близу старог Раса, или о Старом Тргу код Трепче, који се називао и *Трговиштије*, уп. Ивановић 1987: 529.

дос“ или најприближније *ypl(e)m(e)nos* СК. Именска формула: ЛИ + апелатив (надимак).

22.1. в. 9.1.

22.2. *Плѣйикоса* у НП харамбаша *Плѣйикоса Павле* (Вук), императивна сложеница од *йлестѣи* и *коса* (Schütz 2003: 27). Уп. савремена презимена *Плѣйикоса* и *Плѣйикосић*. Пореклом вероватно надимак човеку који дугу косу сплиће у перчин.

23. Тирко (Тирѣк?): *й̣ тврѣка*. С = і Тірка, L = Трѣа Т. Именска формула: ЛИ или надимак?

23.1. Надимак нем. *Türke* ‘Турчин’, уп. стрп. **Тоурѣчинь** XIV в. (Грковић 1986: 183). Писање ижицом у С (једино ту!) представља покушај да се преда изговор немачког преглашеног *й̣*, гласа који у српском оног времена није имао свог еквивалента, будући да се *ы* већ било изједначило са *и*. У турском преводу нема вокала између *t-* и *-r-* СК, што се, с обзиром на писање у С и L, мора узети за преписивачев пропуст.

24. Радосав Хлапен: *р̣адосава хл̣апена*. С = і Radosava Hlapena. L = Radosav Hlapen Т. Именска формула: ЛИ + ЛИ (надимак?).

24.1. в. 9.1.

24.2. Један „Радоња, син Хлапена“ пописан је 1455. у селу Плешини код Урошевца (ОБ 123); изворни српски лик патронимика могао је гласити најпре **Хлајеновић*, или можда **Хлајенов*, или на **-јь* **Хлајењ*. Са друге стране, 1332/3. помиње се **Радосавъ Хлапеновићъ** властелин Стефана бана босанскога (MS 102, 107; РКС 3: 413). Име *Хлајен* троструко је потврђено у северној Зети у турским пописима из 1477. и 1485. (Пешикан 1984: 187, 400). Уп. ЛИ **Хлапъ**, **Хлапъць** (Грковић 1986: 186), **Хлапъць**, **Хлапъць** по 1 × Кр. пом., СП 111. У Т могло би се читати и „Милашин“, али СК потврђује реалност читања *Хлајен*, с обзиром на карактеристичне погрешке турског преписивача.

Именска формула

Убедљиво преовлађује двочлана формула — 22 од 24 случаја, где личном имену следи допуна у виду:

а) патронимика, евентуално презимена, по правилу на *-(ов)-ић* (7х), једном на *-ов*: *Милић* (*Војин*, 1°), *Пијиновић* (*Вук* или *Вукашин*, 2°), *Ташнаревић* (*Илија*, 3°), *Смрдећевић* (*Мартин*, 8°), *Загорч(ев)ић* (*Рајко*, 12°), *Закључевић* (*Ника*, 15°), *Паџић* (*Пејко*, 16°), само једном на *-ов*: *Никочев* (*Никола*, 10°).

б) надимка, личног или породичног: *Заманица* (Павъл, 14°), *Ойуџа* (Никола, 17°), *Плейџикоса* (Радосав, 22°); овамо вероватно и *Југа* (Богдан, 13°), *Хлајен* (Радосав, 24°).

в) етника: *Рудничанин* (Ловрџица, 7°; *Тријун*, 20°; *Драгомил*, 21°), *Бошњанин* (Радосав, 9°), *Трџичанин* (Радич, 11°), *Плањанин* (Миладин, 19°),

г) звања: *Хујман* (Мајко, 4°; *Дминко*, 5°).³³

д) Посебан случај двочлане формуле представља одређење по брату: *Харанџулов брај* (*Брадча*, 6°).³⁴

Само по једном срећу се трочлана (*Ожман Цасалин Мешкър*, 18°) и једночлана формула (*Тврк-*, 23°), у оба случаја ради се вероватно о непосредним Сасима, на шта у овом другом указује већ грађија. Случајеви двочлане формуле под г) овде се могу приписати посрбљеним Сасима, мада она није била страна српском именослову. Случајеви двочлане формуле под д), трочлане и једночлане формуле одступају од нормалног начина именовања; тим формулама су у сва три случаја означени Саси. У случају Ожмана *Касалина *Мештра прва два члана била би истозначни надимци на немачком и италијанском ‘човек са стране, изван града, сељак’, а трећи ознака по занимању ‘мајстор (нечега у домену рударства)’.

У недостатку просопографских података остављамо отвореним питање да ли је облик патронима у сваком конкретном случају изведен од имена оца особе која је њиме означена, или се пренео са деда или неког даљег претка, у којем случају бисмо могли говорити о презимену; иста дилема важи за надимке типа *Плейџикоса*, који се такође могу преносити с колена на колена; то је, изгледа, био случај са (етимолошки нејасним) *Југа*, а можда и са *Хлајен* ако у Радосаву *Хлајену* допустимо изданак лозе знатно раније посведоченог *Радосава Хлајеновића*.

Имена састављача РЗ по пореклу

Словенских личних имена старосрпског типа посведочено је, непосредно или посредно (у основи патронимика)³⁵ 9 са 11 носилаца.

— Двочлана: *Драгомил*, *Радосав* 3х,³⁶ *Богдан*.

— Једнака апелативима: *Војин*, *Вук* (као варијанта од *Вукашин*),

³³ Може се писати и са великим и са малим словом, но боље са великим јер би у језику са чланом, какав је немачки, било *Matthäus / Dominik der Hüttemann*, обележје које је носиоце датих имена чинило препознатљивим у датој (у оба случаја, вероватно, новобрдској) средини.

³⁴ Апелатив *брај* придодат је да се повуче разлика од именовања по оцу типа *Никола Никочев* (10), где би се подразумевало *син*.

³⁵ Означена звездicom.

³⁶ Име је овде посведочено у облику у којем његов други члан више није био прозиран. Имена на *-сав* од старијег *-слав* јављају се од XIV в., а настала су дисимилацијом у патронимским посесивима типа *Радославъ > Радоса(в)љ* и презименима одатле, *Радосаљић* и сл.

— Прост хипокористик: (можда) *Мил у *Милић*;
 — Суфиксалне изведенице: *Вук-ашин* (као варијанта од *Вук*), *Мил-ад(ин)*.
 — *Загоръц у *Загорчић* / *Загорчевић* може се схватити и као лично име и као етник ‘човек пореклом из Загорја’.

Несловенска лична имена одреда су календарска, приближно их је исти број као словенских (10 са 11 носилаца):

— Пуна имена: *Илија*, *Дминко*, *Ловрѣнъц*, *Марѣин*, *Павъл*, *Никола 2х*
 — Хипокористици: *Нико*, *Никоч* (← *Никола*), *Мајко* (← *Мајѣј* или *Мајѣја*), *Пејко* (← *Пејѣар*)

Надимци од апелатива: *Заманица*, *Ојуѣа*, *Смрдећ-ац или *Смрћ, можда и *Хлајен*, мада се ово последње јавља и у својству личног имена.

Етници:

— на *-јанин* 4 са 6 носилаца: *Бошњанин*, *Трѣйчанин*, *Плањанин*, *Рудничанин 3х*;

— на *-ъц* (< **-ъскъ*, в. Лома 2013: 261 д.) *Загоръц* (ако није право ЛИ, в. горе).

Називи по занимању немачког порекла: *Таинар, *Хуѣман*.

Недовољно јасно: *Пиѣин, *Брадча*, **Харанѣул/Ханѣол*, *Оѣман*, *Цасалин*, *Мешкр-*, *Тврк-*, *Југа*, *Паѣић*, *Закључевић/Зайловчевић*.

У целини гледано, антропонимски узорак Рударског законика носи јасан печат старосрпског именослова оног доба, са претежним уделом имена уобичајених на српском језичком простору крајем средњег века, била она словенског или страног — хришћанског порекла: *Радосав* (чак тројица!), *Радич*, *Војин*, *Вук* или *Вукашин*, *Рајко*, *Богдан*, *Миладин*; *Никола* (два пута са двама изведеницама),³⁷ *Илија*, *Павл-*, хипокористик *Пејко*, при чему су приметни бројни континуитети у популарности са наступајућим периодом ране турске власти. И нека која нам данас архаичније звуче, као *Радичко*,³⁸ *Загоръц*, *Хлајен*, *Драгомил* добро се удевају у дато време и простор, што важи и за надимке *Заманица*, *Ојуѣа*, *Плеѣикоса*, а у већини и за имена стране провенијенције, пре свега календарска као *Никола* (двојица, уз то по један *Нико* и *Никоч), *Илија*, *Павл-*. Међу њима има таквих која, с обзиром на свој гласовни лик и распрострањеност појединих светачких култова, указују на могућу католичку припадност својих носилаца: *Марѣин*,³⁹

³⁷ Једном можда у облику *Микула*, в. горе 17.

³⁸ Ако се да предност таквом читању, и има у виду да се Смрдевић звао, по свој вероватноћи, Мартин, а не Радич, како пише у L (в, 8), онда је име *Радич* у РЗ посведочено само посредно, посредством хипокористика *Радичко*, коме се може приписати одређена локална боја (11.1.2).

³⁹ То што савремена српска црква на дан када католичка слави Св. Мартина из Тура светкује — прерачунато из јулијанског у грегоријански календар — Св. Мину и сопственог светитеља Стефана Дечанског, не може избрисати чињеницу да је и код Срба тај дан некад био посвећен Св. Мартину, и то од најранијег раздобља њихове християнизације, о чему сведочи

Тријун, Дминко, Майко, Ловрѣнџ; у овом последњем случају то се може сматрати сигурним. Католички носиоци су са своје стране поред пословних људи из Приморја (пре свега Котора и Дубровника) свакако били, и у још већем броју, Немци (Саси), са посрбљеним именима; колико је то била политика локалне католичке цркве и српске администрације, а у којој су мери они већ тада били славизирани, можемо само нагађати; вероватно су још били билингвални, но та тема излази изван оквира ове расправе.

Закључна разматрања

Рударски закон је у својој основи посрбљена верзија саксонског рударског права (*das sächsische Bergrecht*), писан на старосрпском језику из времена око 1400. са појединим дијалекатским цртама,⁴⁰ али препун термина, везаних првенствено за рударство, преузетих из средњевисоконемачког језика или са њега преведених. То значи да се за највећи део састављача РЗ мора претпоставити да су били сашког порекла.

Саси, у једнини *Сасин*, назив је који се изводи из имена германског племена Саксонаца, али је у старосрпском означавао Немце досељене средином XIII века, под краљем Урошем на српско тле ради рударских послова; у латинским изворима они се називају *Teutonici*, у италијанским *Tedeschi*. Први рудник који су у Србији отворили био је Брсково на Тари код Мојковца. Имена Брсковољана посведочена у другој половини XIII в. препознатљиво су немачка: *Хенрих, Конрад*,⁴¹ *Херман, Хајнц, Фрајбергер* (Ћук 2002: 22). Узорак у РЗ пружа друкчију слику. Главни разлог томе биће тај што су рударски центри одакле су се окупили састављачи законика (Рудник, Трпача, Плана, само Ново Брдо, вероватно и Сребреница) имали почетком XV века за собом већ столетну историју етничког и језичког мешања немачких дошљака који су их основали са домаћим становништвом, како православним у своме окружењу, тако и католичким предузетницима из Приморја. То је нужно утицало и на измену „сашког“ именована. Прелазну фазу можемо илустровати двојицом предузетника који су добили концесију од бана Твртка да експлоатишу рудник сребра код Фојнице. Звали су се Ханс и Никлас Сасиновићи (*Chanussius, Niclas Saxinovich*), носили су дакле немачка имена и српско презиме које их је идентификовало као Сасе пореклом, али је начињено по домаћем обрасцу.⁴² Наш неколико деценија млађи узорак

назив *Мрајииндан* < *Мрајињдан* 'Мартинов дан' (стерп. до *мрџатинна дне*) са ликвидном метатезом, извршеном пре X века.

⁴⁰ О томе в. Лома/Степановић 2021.

⁴¹ Ова прва два била су најпопуларнија на немачком језичком простору у позном средњем веку, а од њихових деминутива проистекао је израз *Hinz und Kunz* који одговара нашем *Пера и Мика*, тј. „било ко“.

⁴² Дубровачка акта из 1364. и 1368. (Jireček 1879: 46).

сведочи да је процес славизације тада већ био даље одмакао. Једино се у њему имена *Ожман*, *Харанџул или *Ханџол, ознака по звању *Хуџман*, надимак *Тврк-* можда и *Брадча* и основа презимена *Паџић* дају тумачити из немачког, иако може бити сасвим мало сумње да је удео потомака сашких досељеника у њему био знатно већи. Њихов средњевисоконемачки дијалекат оставио је довољно трагова у језику самог РЗ и уопште у старосрпској рударској и занатској терминологији да се морао довољно дуго чувати у сашким рудничким енклавама, али је језичка интерференција свакако већ била узела маха, резултирајући у постепеној асимилацији мањинског од стране већинског идиома. Има индиција да је тај процес текао од самих почетака. Горепоменуто име Фрајбергер, које је носио брсковски кнез 1280–82. године, у дубровачким изворима *comes Freibergerius*, у старосрпској повељи коју је краљ Драгутин издао Дубровчанима посрбљено је у **ПѢРѢБѢГѢ** (Ћук 2002: 22). Таква извртања и преосмишљавања немачких имена у српским устима пре су могла бити правило него изузетак.⁴³ У Новом Брду, тачније његовом подграђу званом Доњи трг, данашњем селу Бостане, Саси су подигли одмах након досељења, у првим деценијама XIV века, Богородичину цркву (*Santa Maria in Seruia sotto Nouamonte chiamata in Dogni Targ*), данас у рушевинама, позната под именом *Шашка* (тј.: Сашка) *црква*. Археолошка истраживања показала су да је била грађена у готском стилу и по плану који не налази паралеле међу црквама Јадранског приморја, већ у сакралном градитељству ондашњих немачких земаља, од Низоземске, јужне Немачке и Саксоније па све до Седмоградске — Ердеља, што га јасно везује са дијаспором сашких рудара. Ту цркву су, међутим, изградили и осликали домаћи, српски мајстори, што се читује у техници грађења, са редом танких опека између тесаника сиге, и на очуваним фрагментима фресака са ћирилским сигнатурама (Поповић 2019: 336). На тај начин, новобрдска „Шашка црква“⁴⁴ симболизује почетак

⁴³ У једном раду предатом за штампу у споменици Ђорђу Јанковићу указујемо на могућност да је међу првим сашким досељеницима било и словенских елемената, какав је женско име *Bolizla = Boleslava*, често код Чеха у средњем веку. Сам топоним *Брсково*, који се не помиње пре доласка Саса, има једину праву паралелу у чешком *Brzkov*, у Моравској близу града Јихлаве (нем. Iglau), на подручју где се од давнина интензивно копала сребрна руда. Изводи се од словенског личног имена *Вѣрзѣкъ (уп. Лома 2013: 38), а у Потарје су га из Моравске могли пренети управо Саси. Да је стрп. **Бѣрсково**, латински писано *Brescoa, Briscoa, Prizcau* пренесен назив области *Breisgau* у јз. Немачкој, како је то претпоставио Чremoшник (1933: 7–9), мање је вероватно, уп. Filipović 2000: 22.

⁴⁴ Помиње се као **саша црква** и **шашка црковъ** у летописима који бележе њено освајање од стране Турака 1466; етноним *Саси* чува се и у топонимији других места одакле су били састављачи РЗ: **саш'коу цр'коу** код Трепче бележи већ Бањска хрисовуља из 1316, код копаоничке Плане је село *Sace* (Filipović 2000: 20, Лома 2013: 195–196), у Давидовици под Рудником брдо *Шашина* (Јаћимовић/Петровић 2003: 77); и село *Sacu* у Лепеници поменуто у повељи деспота Ђурђа великом челнику Радичу из 1428/9. вероватно се налазило у рудничком крају, будући да је „лепеничка власт“ обухватала и североисточне падине Рудника (в. А.

симбиозе која је у доба редиговања Рударског законика трајала већ добар век. Друкчије свакако није било ни у другим местима за која се везују поједини његови састављачи.⁴⁵ Доста брзо је *Саси* од етничког одређења у старосрпском постало назив за рударе уопште, независно од њихове народносне и језичке припадности; у том значењу он се јавља већ у 123. члану Душанова законика, а турска прерада старосрпских рударских закона настала у доба Сулејмана II (1520–1566) носи речит наслов „Сашки закон“ (Kanun-Sâs). У самом РЗ име *Саси(н)* не помиње се ни у етничком, ни у апелативном значењу. Међутим, у новобрдском градском закону који је придодат ћириличном препису РЗ у три члана употребљен је назив *Латини* (§§ XII, XVIII, XX), којим ту бивају обухваћени сви грађани католичке вероисповести, независно од свога порекла и матерњег језика.⁴⁶ Католике на тлу средњовековне Србије обједињавала је подложност Барској надбискупији. Ишли су у исте цркве и у њима крштавали своју децу. Латински лик имена уписан по крштењу могао је попримати разне варијанте зависно од језичке средине, нпр. *Johannes* је за Немце био *Johan* или *Hans*, а за говорнике српскога језика, православне као и католике, *Иван*.⁴⁷ Кроз мешане бракове а и другим путевима свакако да су у билингвалној средини настајале такве дублете. У билингвизам доброг дела састављача РЗ не треба сумњати. Да се у најмању руку у Новом Брду још говорило немачки у доба његова састављања сведочи графија **тврѣка**, а за доцније време имамо сведочанство Бертрандона де ла Брокијера. Боравећи 1433. године на двору Ђурђа Бранковића, француски ухода и путописац чуо је од добро упућених људи за „une ville que l'on nomme Nyeuberghe qui est sur la rivyere de la Mogave“ са богатим рудником злата и сребра, који је главни извор деспотових прихода.⁴⁸ Он је, дакле, добрих двадесет година после издавања РЗ, у Србији чуо за Ново Брдо под његовим изворним, немачким именом, а не под

Лома, „Из историјске топонимије Шумадије“, предато за штампу у зборнику научног скупа *Шумадија кроз векове: слојеви културе*, одржаног 20–21. априла 2018. године у Крагујевцу).

⁴⁵ У Старом Тргу код Тrepче постојала је „Латинска“ или „Сашка црква“, посвећена вероватно Св. Петру; имала је вид готске тробродне базилике, од које се до данас очувао само апсидални део, осликан фрескама у српско-византијском стилу (Ивановић 1987: 529–530). Недавно су откопани остаци велике католичке цркве на локалитету Дрење у Руднику (Митровић/Радичевић 2018).

⁴⁶ У једном писму упућеном 1349. из Тrepче у Дубровник разликују се тамошњи Немци, Словени и Латини (Tedeschi, Slavi, Latini). Уп. Filipović 2000: 6–7, где претпоставља да су се Саси најпре стапали са Дубровчанима, са којима су били повезани не само пословно, као са трговцима и закупницима рудника, него и конфесионално, а такође градским начином живота, па закључује: „Dubrovčani su, vrlo verovatno, poslužili kao most u poslovenjivanju Sasa“.

⁴⁷ Уп. РКС 1: 389–390, Грковић 1986: 101. Тек доцније се међу православним Србима распространила млађа варијанта *Јован*; стерп. **Ис(в)ањ** је само хагионим и монашко име (уп. РКС 412–413).

⁴⁸ Bertrand de la Broquière, *Le Voyage d'Outremer*, publié et annoté par Ch. Schefer, Paris MDCCCXCII, 214.

латинским *Novus Mons* или италијанским *Noumonte*, која би де Брокијеру била језички разумљивија, па ни под домаћим српским, која сва калкирају немачко.⁴⁹ Узорак од око 150 имена 575 особа пописаних 1455. у нахији Тополница, данашњој Новобрдској Кривој Реци, показује чист старосрпски тип (Пешикан 1984: 325). Миленко Филиповић на основу података о Новом Брду из турског дефтера из 1498/99. које је објавио Недим Филиповић (1954) закључује да се процес славизације Саса завршио тек у почетку турске владавине, са престанком рада у рудницима сребра и олова, када су Саси изгубили свој повлашћени статус и изједначили се са осталим „Латинима“ (Filipović 2000: 7). У самом Новом Брду католика је било све до XVII века (Урошевић 1950: 36). Крајем истог столећа притицање Арбанаса у ту област, које је отпочело још у рано доба турске владавине (Филиповић 1954: 72–73), постаје масовно (Урошевић 1950: 37–38); бројни арбанашки родови су у доба свог досељавања били католици, па су се потом исламизовали (ib. 48–50).

Све у свему, тешко је, а са знањима којима располажемо једва и могуће, састављаче РЗ на основу њихових имена стриктно разврстати на (православне) Србе и „Латине“, а ове друге на домаће католике (Которане, Дубровчане) и потомке немачких досељеника. Сигурно је, међутим, да су у двадесетчетворочланом „тиму“ све ове категорије биле смишљено заступљене, јер он је морао бити репрезентативан са гледишта трију главних интересних група укључених у старосрпско рударство: државне власти, сашких рудара и приморских трговаца. Могло би се нагађати да је првоименовани Војин Милић био православни Србин, представник деспотове власти; да је од двојице Рудничана Трипун био Которанин, а Ловр(иј)енац — Дубровчанин, као и Мартин Смрдећевић; да су двојица хутмана Матко и Дминко пре него ли наши Приморци били пореклом Саси, као што вероватно јесу Харанжул/Ханжол, његов брат Брадча, Ожман (како год тумачили преостала два члана његове именске формуле) и Турк-; но у случајевима Вука(шина) Пипиновића или Пејка Пацића спој чланова у именској формули не сугерише иоле поуздан закључак, и тако је са већим делом нашег именословног узорка. Логична је претпоставка да је у горе наслућеним случајевима двоимености при састављању законског акта на српском језику предност давана српској варијанти имена.⁵⁰ Стога при јасној препознатљивости општег старосрпског карактера овде обрађеног узорка и неспорног присуства страних примеса у њему међуоднос тих језичких црта није могуће преточити у поуздан суд о етничкој припадности свакога од

⁴⁹ Срвнем. *berc* значи поред ‘брег, брдо’ и ‘рудник’; Саси су на подручје Новог Брда дошли идући са запада на југоисток, од Брскова преко Рудника, за њих је то почетком XIV века био „нови рудник“ па су га тако и назвали. Раније се немачко име бележи као *Nouaberga* у једном дубровачком акту из 1383. (Jireček 1879: 55). Византијско Νοβολτόρων предаје немачки, Новољто́ров српски лик топонима.

⁵⁰ Али Турк- није посрбљено у *Турчин!

наше двадесетчетворице састављача Рударског законика, али анализа коју смо спровели потврђује почетну претпоставку да у целини њихов именослов одражава мешавину етничких, језичких и конфесионалних идентитета карактеристичну за градове позносредњовековне Србије, који су свој настанак и развој у великој мери догодили успону рударства иницираном досељавањем Саса и предузетника из Приморја.

Скраћенице извора и литературе

- АХ** = Светоарханђелска хрисовуља, изд. Ј. Шафарик, *Гласник Друштва српске словесности* XV (1862) 266–310.
- Вод.** = Водичнички поменик, в. СП.
- Вук:** *Српски рјечник*, истумачен њемачкијем и латинскијем ријечима, скупио га и на свијет издао Вук Стеф. Караџић, у Бечу 1852.
- Грковић 1977:** Милица Грковић, *Речник личних имена у Срба*, Београд.
- Грковић 1986:** Милица Грковић, *Речник имена Бањског, Дечанског и Призренског власћелинства у XIV веку*, Београд.
- Деч.** = Дечански поменик, в. Поломац 2017.
- Динић 1957:** Михаило Динић, *Из Дубровачког архива*, књига I, Београд (САНУ, Зборник за историју, језик и књижевност српског народа, III одељење, књ. XVII).
- Дучић 1931:** Стеван Дучић, *Живот и обичаји њемеца Куча*, Српски етнографски зборник XLVIII, Београд.
- Елезовић:** Глигорије Елезовић, *Речник косовско-метохијског дијалекта* I–II, Српски дијалектолошки зборник 4/1932, 6/1935.
- Ивановић 1987:** Милан Ивановић, Црквени споменици XIII–XX века, *Задужбине Косова*, Призрен/Београд, 385–547.
- Ивановић 2015:** Милош Ивановић, „Добри људи“ Новобрдског законика деспота Стефана Лазаревића, *Историјски часопис* 64, 159–187.
- Ивановић 2017:** Милош Ивановић, „Добри људи“ у српској средњовековној држави, Београд.
- Јаћимовић/Петровић 2003:** Миодраг Јаћимовић / Драгољуб Петровић, *Ономастика Качера*, Београд.
- Кр.** = Крушевски (Добрунски) поменик, в. СП.
- Лип.** = поменик непознатог манастира Липљанске епископије (по грађи В. Поломца).
- Лома 2013:** Александар Лома, *Топонимија Бањске хрисовуље*, Београд.
- Лома 2014:** Александар Лома, Историјска топонимија рудничког краја, у: *Рудник — шатај висина*, Београд, 557–571.
- Лома 2019:** Александар Лома, Ковиле, кобиле, Арханђео Михаило и Свети Никола, *Глас САНУ* CDXXIX, Одељење језика и књижевности 31, 37–68.
- Лома/Степановић 2021:** А. Лома / Ж. Степановић, Прилог историји српских говора на подручју Косова и Метохије, рад предат за штампу у зборнику скупа *Резултати досадашњих и њиваци будућих истраживања српских народних говора Косова и Метохије* одржаног 15. октобра 2019. у САНУ.
- Митровић/Радичевић 2018:** Катарина Митровић / Дејан Радичевић, Католичка парохија у Руднику, у: *Рудник и Венчац са околином у средњем веку и раној модерни*, Аранђеловац 2018, 85–98.
- Младеновић 2007:** Александар Младеновић, *Повеље и писма деспота Стефана*, Београд.
- Мор.** = Морачки поменик, в. Стојановић 2013.
- Неширија:** Глигорије Елезовић, *Огледало свети или историја Мехмеда Неширије*, Београд 1957.

- ОБ:** *Oblast Brankovića. Opširni katastarski popis iz 1455. godine*, priredili Hamid Hadžibegić, Adem Handžić i Ešref Kovačević, Sarajevo 1972.
- Олеснички 1934:** Алексеј А. Олеснички, Турски извори о Косовском боју, *Гласник Скојског научног друштва XIV*, 59–98.
- Пешикан 1984:** Митар Пешикан, *Зейско-хумско-рашка имена на почету турскога доба*, Београд.⁵¹
- Пеш.** = Пећи поменик, в. СП.
- Поломац 2015:** Владимир Поломац, Антропонија Водичничког поменика (Скопска Црна Гора, XVI век), у: М. Ковачевић / В. Поломац (ур.), *Пућевима српских идиома*, Крагујевац: ФИЛУМ, 341–350.
- Поломац 2017:** Владимир Поломац, Из антропоније Дечанског поменика (XVI век), *Наслеђе* 38, 111–123.
- Поломац 2019:** Женска имена у Поменику манастира Св. Тројице код Пљеваља (XVI век), *Српско језичко и књижевно наслеђе на простору данашње Црне Горе. Српски језик и књижевност данас*, Зборник радова са Другог међународног научног скупа одржаног у Подгорици 26–28. маја 2017, 505–513.
- Поломац 2021:** Владимир Поломац, Мушка имена у поменику манастира Св. Тројице (Пљевља, XVI век), *Црквене студије* 19/1.⁵²
- Поповић 2019:** Марко Поповић, Сашка црква у Новом Брду — *Santa Maria in Novomonte, Сџаринар LXIX*, 319–347.
- Пр.** = Призренски поменик, в. СП.
- Пурковић 1940:** Миодраг А. Пурковић, *Поис села у средњовековној Србији*, Годишњак Филозофског факултета IV 2, Скопље.
- Пуцић 2:** *Сџоменици српски*, преписао из Дубровачке архиве кнез Медо Пуцић, књига друга, у Биограду 1862.
- Радојчић 1962:** Никола Радојчић, *Закон о рудницима десџоџа Сџефана Лазаревића*, Београд.
- Рач. пом.** = *Поменик манастира Раче*, приредио Томислав Јовановић, Бајина Башта 2005.
- РКС** = Ђуро Даничић, *Рјечник из књижевних сџарина српских I–III*, Београд 1863–1864.
- РСА** = *Речник српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*, Београд 1959–.
- СК** = Срђан Катић — провере читања у делу турског превода (Beldiccanu 1964) на основу факсимила.
- СП** = Стојан Новаковић, Српски поменици XV–XVIII века, *Гласник Српског ученог друштва* 52/1875, 1–152.
- Соп.** = Сопоћански поменик, исписи Љ. Стојановића, *Сџоменик СКА III* (1890), 176–189.
- Стојановић 2013:** Јелица Стојановић, Лична имена од основе *вук-* у старим српским поменицима и везивање „вука“ за култ Светог Саве код Срба, *Међународни научни скуп „Осам векова манастира Милешева“*, Зборник радова II, Милешева, 31–45.
- Томић 1905:** Светозар Томић, Скопска Црна гора, *Српски еџнографски зборник VI, Насеља српских земаља књ. 3*, 414–520.
- Трој.** = Тројичански (Светотројички) поменик, в. Поломац 2019, 2021.⁵³

⁵¹ Студија је најпре објављена у три дела у трима узастопним бројевима *Ономајолошких иррилога* (III 1982, 1–120, ОП IV 1938, 1–117, ОП V 1984, 1–182) а затим и као посебна књига-сепарат, са континуираном пагинацијом, на коју овде упућујемо.

⁵² Рад још није публикован, а верзију предату за штампу добили смо на увид љубазношћу аутора. Она још није преломљена, тако да у недостатку коначне пагинације овде реферишемо на странице рукописа.

⁵³ Женска имена из овог поменика су из Поломац 2019 (означено као Трој.¹) а мушка из Поломац 2021 (Трој.²).

- Ђирковић 2005:** Сима Ђирковић, *Латинички љрејис рударског законика деспота Стефана Лазаревића*, Београд.
- Ђук 2002:** Ружа Ђук, поглавља „Долазак Саса и успон Брскова“ и „Отварање рудника у XIV веку“ у: Сима Ђирковић / Десанка Ковачевић-Којић, Ружа Ђук, *Сџаро српско рударство*, Београд, 21–47.
- Урошевић 1950:** Атанасије Урошевић, Новобрдска Крива Река, *Српски етнографски зборник* LX, Насеља и порекло становништва књ. 32, 1–176.
- Филиповић 1954:** Недим Филиповић, Из историје Новог Брда у другој половини XV и првој половини XVI вијека, *Годишњак Историјског друштва Босне и Херцеговине* VI, 63–85.
- Чремошник 1933:** Грегор Чремошник, *Развој српског новчарства до краља Милутина*, Београд.
- Чучка 2011:** Павло Чучка, *Слов'анські особові імена українців. Историко-етимологічний словник*, Ужгород.
- Шуд. пом.:** Љуб. Стојановић, Поменик манастира Шудикове, *Прилози за књижевност, језик историју и фолклор* VIII 1928, 180–184.
- ЭССЯ:** *Этимологический словарь славянских языков*, под редакцией О. Н. Трубачева, Москва 1974–.

*

- Beldiceanu 1964:** Nicoară Beldiceanu, *Les actes des premiers sultans conservés dans les manuscrits turcs de la bibliothèque nationale à Paris* II. *Reglements miniers 1390–1512* Paris / La Haye.
- Filipović 2000:** Milenko S. Filipović, Baština srednjevekovnih rudara Sasa u južnoslovenskim zemljama, *Godišnjak ANUBiH XXXI*, Centar za balkanološka ispitivanja knj. 29, 5–36.⁵⁴
- Jireček 1879:** Constantin Jos. Jireček, *Die Handelsstrassen und Bergwerke von Serbien und Bosnien während des Mittelalters* (Abhandlungen der königl. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften, VI Folge, 10 Band, Classe für Philosophie, Geschichte und Philologie Nr. 2), Prag.
- Kluge:** F. Kluge, *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*, 24., durchgeschene und erweiterte Auflage bearbeitet von E. Seebold, Berlin / New York 2002.
- MS = Monumenta Serbica, spectantia historiam Serbiae Bosnae Ragusii**, ed. Fr. Miklosich, Wien 1858.
- RJA = Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika** I–XXIII, Zagreb, JAZU, 1880–1976.
- Rodić 1985:** Nikola Rodić, Lična imena u knjizi dužnika Mihaila Lukarevića, dubrovačkog trgovca u Novom Brdu, *Zbornik referata i materijala V jugoslovenske onomastičke konferencije*, Sarajevo (Posebna izdanja ANUBiH LXX, Odjeljenje društvenih nauka knj. 13), 221–225.
- Schütz 2003:** Joseph Schütz, *Der altserbische Bergmännische Wortschatz. Sprachgeschichtliche Abhandlung*, Belgrad.
- Skok:** Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* I–IV, Zagreb 1971–1974.

⁵⁴ Изворна српска верзија чланка објављеног на немачком језику, постумно објављена из Филиповићеве заоставштине.

Aleksandar Loma

DIE NAMEN DER ZUSAMMENSTELLER
VON DESPOT STEFAN LAZAREVIĆ'S BERGGESETZ

Zusammenfassung

Vom Despot Stefan Lazarević wurde 1412 ein den Bergbau regelndes Gesetzbuch erlassen, nachdem es von 24 Fachmännern aus verschiedenen Bergmannssiedlungen des mittelalterlichen Serbien zusammengestellt worden war, deren Namen in der Präambel angeführt sind. Das Berggesetz ist uns in zwei Abschriften, einer kyrillischen Handschrift aus der zweiten Hälfte des 16. Jh.s und einer lateinischen Transliteration aus 1638 überliefert; es liegt dazu auch eine türkische Übersetzung aus 1494 vor, wo unsere Namen durch die arabische Schrift wiedergegeben sind. Da die drei Fassungen in der Wiedergabe der Namen voneinander abweichen, lässt sich in mehreren Fällen die richtige oder die wahrscheinlichste Namenform nur durch deren Vergleich miteinander ermitteln. Es herrscht weitgehend die zweigliedrige Namenformel vor, mit 22 von 24 Belegen, wo zu einem Vornamen ein Nachname steht, entweder ein Patronym oder ein Appellativ, das als Beiname oder als Amtsbezeichnung aufzufassen ist. In je einem Fall mit der ein- bzw. dreigliedrigen Formel handelt es sich um die *Sasi* (altserbisch für 'Sachsen'), d.h. die deutschsprachigen Bergleute, die seit der zweiten Hälfte des 13. Jh.s der Entwicklung des Bergbaus in Serbien wesentlich beigetragen haben. Auch unter jenen, die durch zweigliedrige Namenformel bezeichnet werden, sind einige mehr oder weniger slavisierten Deutschen zu vermuten, sonst sind die Namen vom altserbischen Typ, mit manchen Namenformen, die auf die Abstammung ihrer Träger aus einer katholischen Mitte hinweisen, und zwar aus den Küstenstädten Dubrovnik und Kotor, deren Geschäftsleute im serbischen Bergbau intensiv teilnahmen. Im gesamten spiegelt sich am Beispiel dieser Gruppe die heterogene Bevölkerungsstruktur der Bergbaustädte Serbiens im späten Mittelalter, wie Novo Brdo, wo das Berggesetz verfasst wurde, Rudnik, Trepča, Srebrenica u.a., wider.